

Postmodernister är begåvade filosofer

Hur kan vi bara avfärda myterna? Alexander Johansson drar en lans för postmodernisterna och får svar direkt av Fredrik Stjernberg.

Fredrik Stjernberg menar i "Filosofin som postmodern lekstuga" (FT 21/3) att postmodernismen utmärks av att vara emot saker. Mer korrekt är att postmodernerna tänkare är/var kritiska till vissa förhållanden i föreställningar inom vetenskap och kultur.

Sokalseminariet 6

"Man [en odefinierad klass av postmodernister?] är mot tanken på en objektivt existerande yttervärld..." I min läsning av postmodernit influerade texter har jag funnit att de har varit materialistiska och inte idealistiska. I dessa texter har det inte framskyttat att man har problem med att acceptera att det finns en existerande yttervärld. Man har kritiskt och ofta mycket originellt undersökt vilka filter ytterverldens fenomen passerar på sin väg till en förståelse som kan kommuniceras.

Postmodernister ska mena, att "sagor och myter är precis lika bra som vetenskapligt prövade utsagor". Vilka gör det? Och så till argumentet: I litteraturvetenskapen är det väl inte kontroversiellt att undersöka om sagor och myter återfinns som element i exempelvis romaner? En sådan hypotes måste

väl anses vara en vetenskapligt prövbar utsaga? Det tveklaktiga i påståendet är orden "precis lika bra". Stjernberg skriver att "det som menas är att de är lika sanna, i lika hög grad kunskap och lika välgrundade". Aterigen, vem påstår något sådant? Det finns mig veterligen inga "postmodernister" som påstår att myt och vetenskap är lika "sanna". De flesta skulle nog undvika att ta ställning i den frågan. Vilket är att beklaga.

Postmodernisterna inser att det är skillnad på myt och vetenskap, men är mindre övertygade om att denna skillnad beror på en "sanning".

Så vitt jag förstår försöker postmodernerna tänkare undvika (vissa) reduktionistiska resonemang. De tvivlar på devisen *tertium non datur* och misstänker att det ofta givres något tredje och att detta tredje förtjänar att undersökas.

Det hela är egentligen odramatiskt. De flesta påståenden är sanna ibland och falska ibland, beroende på sammanhanget. Först i en vidare kontext kan man hoppas att finna svaret. De förnekar alltså möjligheten av kontextoberoende och icke-språkliga fakta. Ett sådant faktum vore på sin höjd en tautologi.

Postmodernisterna inser att det är skillnad på myt och vetenskap,

Vittnesmålet. Alice reste sig med en sådan fart, att hon slog omkull jurybåset med kjolkanten. Alla jurymännen ramlade huvudstupa över folkmassan nedanför, och där låg de och sprattlade och påminde henne mycket om en guldfiskkupa, som hon råkat stöta omkull en vecka förut. (Illustration av John Tenniel)

men är mindre övertygade om att denna skillnad beror på en "sanning". Vilken av dem, myt eller vetenskap, som är den "bättre" är

en öppen fråga som måste undersökas. Det är inte alla förunnat att ha sådan a priori-kunskap att den undersökningen kan utelämnas.

Problemet är att de inte bryr sig om sant och falskt

Alexander Johanssons tappning blir postmodernisterna ett gäng klämäckta kritiker av det bestående. Det förefaller som om AJ här missuppfattat en del, men det är inte ovanligt och bygger på en spridd tendens att ta fasta på vad man tycker låter trevligt i en uppsättning idéer och överse med resten. Ta karaktäristiken av postmodernismen:

I min läsning av postmodernit influerade texter har jag funnit att de har varit materialistiska och inte idealistiska. I dessa texter har det inte framskyttat att man har problem med att acceptera att det finns en existerande yttervärld. Man har kritiskt, och ofta mycket originellt, undersökt vilka filter ytterverldens fenomen passerar på sin väg till en förståelse som kan kommuniceras.

En del är riktigt, en del är irrelevant och en del är åt pipan. AJ har säkert funnit att de postmodernit influerade tänkare har läst har varit materialister. Det är en rapport om ett självständigt efter läsningen men knappast en rapport om vad som står i de viktigare postmodernisternas texter.

Centralt för den teoretiskt inställda falangen, främst Derrida, är strävan att ta sig förbi det förment "motsatsparet idealism-materialism". Derrida vänder sig mot tanken på vad han kallar "ren närvaro", något otolkat som utgör grund för

senare tolkande verksamhet. Denna rena närvaro är just vad andra har påtagat betrakta som en oberoende existerande yttervärld.

Poängen hos Derrida är att det inte finns något sådant som detta otolkade; spelet av tolkningar tar aldrig slut. Den kanske mest anförda passagen hos Derrida handlar just om detta: *det finns inget utanför texten*. Detta är en utsaga om möjligheterna att alls få kunskap om världen. Tanken att det inte finns något utanför texten, utanför spelet av tolkningar, går helt enkelt inte att förena med materialism. Materias oberoende existens är just något som går utanför texten, utanför spelet av nya tolkningar och reproduktioner.

Svårformulerade insikter

Det är också problematiskt i vilken mån postmodernerna insikter låter sig förmedlas, kommuniceras. Foucaults genombrottsbok och viktigaste teoretiska verk, *Les mots et les choses (Orden och ting)*, 1966, handlar om de brott som sker i synen på vad som utgör kunskap. Hur kan resonemang som accepterades under renässansens idag ses som nonsens, till exempel "bevisen" för att det fanns s eller så många planeter i solsystemet eftersom människor hade s eller så många kroppspöppningar?

Foucaults historier (som är omdiskuterade) går ut på att skilda

historiska perioder har skilda epistem. Dessa olika epistem är monolitiska grundläggande strukturer, osynliga för personer som arbetar under dem och styrande för vad som anses vara kunskap under perioden i fråga.

Materias oberoende existens går utanför texten, utanför spelet av nya tolkningar och reproduktioner.

Här finns beröringspunkter med Derrida. Dessa olika epistem kan inte bedömas som mer eller mindre bra, mer eller mindre ägnade att säga något om hur världen är beskaffad. Att tro det vore just att tro på en "ren närvaro" som går utöver spelet av tolkningar. Ett epistem regerar en tid och sedan tar ett annat epistem vid.

Synsättet får flera konsekvenser. En är att kommunikation mellan epistem blir problematiskt därför att det inte finns, och enligt Foucault inte kan finnas, någon gemensam grund för att bedöma det som sägs. Här finns fröet till tanken att myt och vetenskap är lika bra, en tanke som omhulad av postmodernerna teoretiker och praktiker. Ett aktuellt exempel nämns i Boghossians artikel (SvD 18-19

januari), där en brittisk arkeolog säger att en viss indiansk skapelsermyt är lika giltig som vetenskapens påstående att indianerna anlände via Alaska. Den tanken är endast en tillämpning av Foucaults teser om vår placering i epistem. Finns det inget sått att bedöma anspråk mellan olika epistem, så går det inte heller att hävda att den ena uppfattningen är bättre än den andra, utom med maktmedel.

Det är riktigt att det under de senaste decennierna har funnits en livaktig diskussion inom samhällsvetenskap och humaniora, där poängen har varit att viss kunskap har visat sig vara instrument för maktutövning. Intelligenstester, föregivna resultat om det omöjliga i att utbilda underklassen, utsagor om kvinnor som grupp och teorier om barnuppföstran som alla påstått vara vetenskapligt bevisade, har visat sig vara en mer eller mindre dold form av maktutövning.

Diskussionen är intressant men har inte mycket att göra med postmodernismen. Tanken bakom denna typ av vetenskapskritik är väl ursprungligen marxistisk och granskningen brukar bygga på sådant som att resultatet inte var bevisat eller att det presenterats på ett missvisande sätt. Sådan vetenskapskritik vill visa att de presenterade resultaten inte är sanna; den säger inte "detta är sant, men varför skulle någon bry sig om sanning?" Den bygger alltså på att

Det är riktigt att postmodernerna tänkare anser att kunskapsanspråk är maktanspråk. Men detta kan inte enkelt viftas bort med ett "egentligen bra". De vitala diskussioner som förts inom samhällsvetenskap och humaniora de senaste tjuo åren har dessa teorier att tacka för mycket.

En postmodern essäist

I ett avseende delar jag dock Stjernbergs uppfattning. Jag tror att floran av teorier som kallas postmodernerna har bidragit till att standarden inom humaniora har sänkts. För er som inte känner er hemmastadda i Stjernbergs artikel kan jag berätta att den är ett exempel på just postmodern essä. Här blandas ämnen som filosofi och idéhistoria med populärkulturella referenser (James Bond och *Melrose Place*) och retorisk jargong ("En postmodernistisk Mao", "Redan Platon..."). Han kunde väl ha bemödat sig om att istället presentera Platons argument i *Theaitetos*? Då skulle man bättre ha kunnat hörsamma hans rationella vädjan).

Texten saknar tillstymmelse till falsifierbarhetstanke (Stjernberg problematiserar inte något av sina påståenden). Resonemangen är allmänt illa underbyggda och tendentiösa, argumenten är svaga och ofta *ad hoc*. Kanske var det det som gjorde texten underhållande!

ALEXANDER JOHANSSON

(Förhoppningarna om komplexa systems fullständighet och i förlängningen "objektiv sanning" bevisades omöjliga 1931 av Kurt Gödel. Sedan dess svävar vi andligt i ett universum som för tillfället ofta kallas postmodernit. - AJ)

det finns en skillnad mellan kunskapsanspråk och maktanspråk, därför har den diskussionen inte så mycket med postmodern teori-bildning att göra.

Så långt myt, vetenskap och kunskap. AJ frågar om det skulle vara "kontroversiellt att undersöka om sagor och myter återfinns som element i exempelvis romaner?" Naturligtvis inte, inte heller särskilt postmodernistiskt. Litteraturvetare finner det värdefullt att studera vilken roll myter spelar för författandet, men myterna utgör en del av ämnet för undersökningen och läggs inte till grund för anspråken att något förhåller sig på det ena eller andra viset.

Sanna obevisbara satser

Till sist Gödel. Gödels första ofullständigheidsbevis säger något helt annat än vad AJ vill få oss att tro. Detta bevis säger att det i varje formellt språk S, som är tillräckligt starkt för att formalisera aritmetiken, kommer att finnas satser, som är sanna men obevisbara; dessutom anges en metod för att konstruera sådana satser. Det man kan säga om vilken roll detta bevis spelar för sanningbegreppet är att sanning måste gå utöver bevisbarhet, om bevisbarhet uppfattas på ett formalistiskt sätt. Detta har förvisso inverkan på filosofiska spörsmål, men inte den som anförs av AJ.

FREDRIK STJERNBERG